

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

موضوع:

سیری در عالم برزخ و ماهیت زندگی در آن

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین علی پروانه (دام عزه)

استاد مشاور

حجة الاسلام و المسلمین علی قزاسانی

محقق:

سید حسن سجادی

اهداء :

حمد و سپاس مرخدایی را سزاست که برزخ را آفرید و محل آسایش و گهواره انسان ها قرار داد تا بتواند انسان ها را در راه رسیدن به کمال بالاتر رهنمون باشد و پرونده اعمال خودشان را کامل سازد و به آخرین قله صعود برسند. تقدیم می کنم به آنان که از این دنیا رفته اند و به آنان که بی وارثند و یا بد وارثند و کسی به سوی آنها توشه روانه نمی کند، تقدیم به آنان که می خواهند از دریچه تحقیق راه به سوی جهان ابدی پیدا کنند و واقعیات را از رهگذر منطق و استدلال درک نمایند، تا جایگاه برزخیان و برزخ نشینان را با چشم دل ببینند، تا برای خود و گذشتگان چاره بیندیشند و از راه تفکر و تدبر جایگاه خود را دران عالم ببینند و روزنه بهشت برزخی برای شان نمایان باشد، تا از آن روزنه، بوی دل انگیز بهشت بعد از عالم قیامت به مشامشان عطر آگین شود و دل بی قراری آنجا را کند و برای رسیدن به آنجا خود را آماده سازد و رفتار و برخورد شان انسان ها را به عالم برزخ و قیامت رهنمون سازد.

تشکر:

با تشکر فراوان از مرکز جهانی علوم اسلامی و مسئولین محترم مدرسه مرعشیه، که فرصت مناسب را برای اینجانب و طلاب محترم آماده کرده اند تا از نعمت قلم استفاده نموده و حقایق اسلام را به نسل های آینده برسانند، و همچنین با تشکر فراوان از استاد ارجمند حضرت حجه الاسلام و المسلمین علی پروانه، که با رهنمودهای پدران و دلسوزانه خود بنده را در نوشتن این پایان نامه همکاری نمودند امیدوارم که خداوند به همه مسئولین محترم، به خصوص این استاد محترم توفیق خدمت گذاری به اسلام و مسلمین و جزایی خیر را عنایت فرماید.

چکیده مطالب

آنچه که در هر زمان در ازهان انسانها خلجان می‌زند، مسئله بعد از موت است آیا انسان‌ها بعد از مرگ نابود می‌شوند و دنیای دیگری وجود ندارد؟ پاسخ دقیقی که هم با مکاتب ادیان آسمانی و هم با مکتب اسلام و قرآن مقدس و همچنین با عقل نیز سازگاری دارد برای این سوال می‌توان داد این است؟ که انسانها بعد از رفتن تا رسیدن به عالم قیامت در فضای دیگری به نام برزخ زندگی می‌کنند و انسانها در آن فضا با این دنیا در ارتباط هستند و مردگان بازندگان باهم دیگر گفت و شنود دارند، تنها چیزی که آن عالم را از دنیا ممتاز جلوه می‌دهد، این است که در عالم دنیا انسان‌ها هم گناه نصیب اش می‌شود و هم ثواب، ولی در عالم برزخ فقط ثواب نصیب انسان می‌شود نه غیر آن زیرا در عالم برزخ تکلیف وجود ندارد و انسان‌ها باید مشکلات عدیده‌ای را پشت سر بگذارند، تا گناهان آنها بخشیده شود هنگامی که آنها را وارد صحنه محشر کنند یا کاملاً پاک شده باشند، یا اینکه گناهان آنها به حداقل برسد، یا تخفیف در گناهان آنها ایجاد شود.

اولین عقبه‌ای که باید پشت سر بگذارند، مسئله سوال قبر است، همگان باید مورد سوال قرار گیرند، حتی معصومین «ع» و معصوم بودن آنها با سوال شدن قبر از آنها تنافی ندارد؟ زیرا سوال از آنها برای درک واقعیت نیست، بلکه یا برای تشویق آنهاست و یا اینکه چون آنها شاهد بر اعمال مردم هستند باید گواهی حق را هم در عرصه برزخ و هم در عرصه قیامت بدهند لذا بخاطر این جهات آنها مورد سوال نیز قرار می‌گیرند.

دومین مرحله‌ای که اموات باید پشت سر بگذارند مسئله فشار قبر است که مهمترین علت فشار قبر برای بندگان پایمال کردن نعمت‌های الهی است، هرکس که نعمت‌های الهی را پایمال کرده باشد فشار قبر دارد بنابراین همگان مورد فشار قبر نخواهند بود، معصومین و اولیای دین که نعمت‌های الهی را زیر پا نکرده‌اند مورد فشار نخواهند بود و از این عقبه در امانند.

سومین عقبه تکامل ارواح در آن عالم است بسیاری باید در آن عالم تعلیم داده بشوند، تا آگاه گردند به دیگر تعبیر آن عالم برای بسیاری از انسان‌ها یک دانشگاهی است تا تکامل علمی خود را پیمایند.

چهارمین عقبه در آن عالم این است: بسیاری هر شب جمعه بیابند اطراف بازماندگان و از آنها تقاضای کمک کنند و همچنین بسیاری فشار روحی ببینند و آتش هر صبح و شب جلوی چشمشان مجسم گردد تا کامل گردند.

امتیاز این پایان نامه

آنچه که در این پایان نامه می‌توان از آن به عنوان نکته جدید یاد کرد سه چیز است:

۱- حل شبه فشار قبر و همچنین حل شبه سوال قبر که فشار قبر چگونه است با اینکه در علم روز ثابت شده است بسیاری بر اثر اصابت اسلحه‌های پیشرفته در آن واحد آتش می‌گیرند و پودر می‌شوند، چگونه فشار قبر خواهند داشت؟ و آیا خداوند از کردار همه انسان‌ها آگاهی ندارد، چگونه انسان‌ها را مورد سوال قرار می‌دهد در حالی که او از همه اعمال و رفتار انسان‌ها آگاه و از رگ گردن به آن‌ها نزدیک‌تر است.

۲- اثبات این مطلب که سوال قبر عمومی است حتی معصومین «ع» را نیز شامل می‌شود.

۳- لازمه پیروی از شیطان لجوق باشیطان است و شیطان می‌تواند از طریق نتیجه اعمال انسان برزخ نشین را نیز مورد آزار و اذیت قرار دهد، مثلاً انسانی که در این دنیا کانونی گناهی را تشکیل داده است گناه‌کنندگان را تشویق به گناه می‌کند تا آن انسان که در برزخ بانی اصلی این گناه بوده است سهمی بیشتری نصیبش شود و مورد عذاب الهی قرار بگیرد.

پیشنهاد:

آنچه که در این مورد پیشنهاد می‌شود این است که باید گروهی موظف شوند پایان نامه‌های که نوشته شده آن‌ها را مطالعه کنند و اشخاص دیگری که پایان نامه نوشته می‌کنند آنچه که قبلی‌ها نوشته‌اند ننویسند تا مطالب تکرار نشوند و نوع آوری و تولید علم به وجود بیاید مثلاً در همین مورد عالم برزخ مطالب جدیدتری مثل شفاعت در عالم برزخ و درسهای عالم برزخ برای عازمین آن دیار و... نیز مورد توجه قرار بگیرد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول
۳	مقدمات پژوهش
۴	الف- اهداف تحقیق و پیشینه آن
۶	ب- روش تحقیق
۷	ج- موانع و محدودیت های تحقیق
۸	د- پرسشهای تحقیق
۸	ه- سؤال اصلی بحث
۹	فصل دوم: تعریف برزخ
۹	تعریف لغوی
۹	تعریف اصطلاحی
۱۰	برزخ در کلمات اهل لغت
۱۴	فصل سوم: برزخ در لسان ادله
۱۵	برزخ در قرآن
۱۶	آیه اول
۱۹	آیه دوم
۲۱	بحثی پیرامون نفس از دیدگاه علامه طباطبائی
۲۲	آیه سوم
۲۴	آیه چهارم
۲۶	آیه پنجم
۲۶	آیه ششم
۲۸	آیه هفتم

فهرست مطالب

۳۲		آیه هشتم
۳۵		عالم برزخ در روایات شیعه
۳۵		روایت اول
۳۶		روایت دوم
۳۶		روایت سوم
۳۷		روایت چهارم
۳۸		روایت پنجم
۳۸		روایت ششم
۳۹		روایت هفتم
۳۹		روایت هشتم
۴۰		روایت نهم
۴۰		روایت دهم
۴۲		عالم برزخ در ترازوی عقل و احساس
۴۲		عالم برزخ از دیدگاه ادیان
۴۴		در میان یونانیها
۴۵		در میان رومیها
۴۶		در میان بابلیها
۴۷		زندگانی پس از مرگ در آئین برهما
۴۸		در میان زرتشتیان
۴۹		برزخ و جهان ابدی در آئین حضرت موسی و عهد عتیق
۵۱		عالم برزخ در آئین حضرت عیسی و عهد جدید
۵۳		عقیده فلاسفه و حکما
۵۵		فصل چهارم
۵۶		۱- انسان ها در برزخ سه دسته هستند

فهرست مطالب

- ۵۹- ۲- عالم برزخ از نشئه دنیا است
- ۶۹- ۳- ارواح در عالم برزخ به صورت و قیافه مثالی هستند
- ۷۲- نتیجه
- ۷۳- تناسخ و اقسام آن
- ۷۷- ابطال تناسخ از نظر ملاصدرا
- ۸۰- ابطال تناسخ از نظر مشاء
- ۸۱- نظریه شیخ اشراق درباره ابطال تناسخ
- ۸۲- ابطال تناسخ در روایات
- ۸۳- ابطال تناسخ از نظر فلسفه غرب
- ۸۵- فصل پنجم: عالم قبر و حوادث آن
- ۸۶- ۱- سؤال قبر و اهمیت آن
- ۸۶- ۲- سؤال کننده کیست؟
- ۸۸- ۳- آیا بابدن ظاهری از انسان سؤال می شود؟
- ۸۹- ۴- از چه کسانی سؤال می کنند؟
- ۹۷- جواب های قابل قبول
- ۱۱۱- ۵- از چه مواردی سؤال می شود؟
- ۱۱۴- ۶- برای چه می پرسند؟
- ۱۱۶- ۷- بعد از سؤال چه می شود لذت یا عذاب؟
- ۱۱۷- ۸- گفتگو ارواح مؤمنین با همدیگر و محسوس بودن آنها با رهبران خود
- ۱۲۴- ۹- ارواح از تازه واردین احوال بازماندگان را جویا می شوند
- ۱۲۶- ۱۰- لازمه پیروی از شیطان لحوق با شیطان است
- ۱۳۲- ۱۱- اهمیت فشار قبر
- ۱۳۳- ۱۲- فشار قبر همگانی است
- ۱۳۷- ۱۳- عوامل عذاب قبر و فشار قبر چیست؟

فهرست مطالب

- ۱۳۸- عوامل رفع یا کاهش فشار قبر چیست؟
- ۱۴۳- تکامل ارواح
- ۱- به واسطه بازماندگان و یا خوداموات
- ۲- از احسان دیگران و انتظار آن ها از بازماندگان
- ۱۵۳- فصل ششم: پاسخ به شبهات
- ۱- فلسفه وجود عالم برزخ چیست؟
- ۲- آیا برزخ جنبه همگانی دارد؟
- ۳- بهشت و جهنم برزخی بابهشت و جهنم بعد از عالم قیامت چه تفاوت دارد؟
- ۴- عالم برزخ با عالم دنیا چه تفاوت دارد؟
- ۵- خلاصه و چکیده مطالب این رساله
- ۱۶۲- فهرست منابع

پیشگفتار:

حیات پس از مرگ یکی از مشکل‌ترین مسائل بشری و یکی از مهم‌ترین نیازهای اعتقادی، انسان‌ها بوده و بشر از دیرزمانی به دلالتی تلاش کرده تا سرنوشت بعد از مرگ خویش را در یابد و این حقیقت متافیزیکی^۱ را درک نماید، آیا سازمان کائنات و نجات بشر برای ابدیت ساخته شده، یا آن دو برای فنا و هلاک آفریده شده اند؟ آیا پس از مرگ شعله زندگی خاموش می‌شود، یا اینکه حیات با شکوه تری آغاز می‌گردد؟ و آیا با فرو ریختن نظام کنونی جهان دیگری بر پایه ای ابدیت بوجود خواهد آمد و فداکارها، در ظرف گسترده جهان ناپدید می‌شود، آیا اگر کسی خدمت کند یا خیانت در نهایت امر فرقی ندارد و هیچ راهی برای پایان دادن ظلم ظالمان و طاغیان وجود ندارد و ظالم و مظلوم هر دو مساوی خواهند بود، یا اینکه مظلوم در همه عالم مظلوم‌ترین خواهد بود. آیا حیات با طراوت و پرخروش دنیا بعد از مرگ به سکوت و رکود مبدل می‌شود و این خاموشی تا بی نهایت امتداد پیدا می‌کند، یا با وداع از این جهان، سرآغاز زندگی عالی تر و پرفروغ می‌باشد؟ این چراها از اعماق روح بشری سرچشمه گرفته است، هر کس برای نظر خود، راهی اندیشیده است. فیلسوفان و متفکران غیر مذهبی پاسخ قانع کننده ای ارائه نداده اند و برای دلداری و تسلاهی خاطر انسانهای حساس اشعاری سروده اند یا الفاظی بافته اند، زیرا با این موازین فقط جنبه های طبیعی قضا یا را می‌توانند بسنجند نه جنبه هایی عینی آن را، ولی فیلسوفان الهی به کمک وحی و دستاوردهای علم و عقل، معقولترین پاسخ را به پرسشهای انسانها داده اند، جوابهای که با وجدان و سرشت بشر می‌سازد و عقل و منطق نیز آن را تایید می‌کند و با حرکت علمی هم سازگار است، منتهای مراتب علم به مفهوم عام و راستین نه تئوری بی پایه. از دیدگاه مکتب اسلامی مرگ پایان زندگی بشر نیست، بلکه آغاز مهمترین حوادث و رویدادها است، اولین گردنه آن زندگی برزخی است، زیرا انسان به مجرد مردن وارد صحنه عظیم رستاخیز نمی‌شود، بلکه باید مراحل حساس را بپیماید تا به مرحله قیامت برسد، رستاخیز یک انقلاب کلی و بنیادی است که همه پدیده ها را شامل می‌گردد، تحولی است که نظام کنونی را بهم می‌زند و طرحی نو نظام جدیدی می‌سازد ولی انسانهایی که از دنیا می‌روند، پیش از آنکه وارد رستاخیز عظیم بشوند و در آن آزمون همگانی شرکت نمایند، یک مرحله دیگر قدرت الهی را درک کنند و یک مرحله دیگری از رحمت الهی شامل حال انسانها بشود تا وجبی دیگر به او نزدیک شوند، آن عالم برزخ است. عالم برزخ تکمله کمال انسان و از الطاف و فوائد و رحمت او بر بندگان است، تا شاید در مدت

^۱ -metafiziki.

زندگی در آن بواسطه چیزهای که از دنیا برای او فرستاده می‌شود گناهانش بخشیده شود، تا درجات بالاتر نصیب او شود، برزخ در واقع آخرین مرحله اکتساب برای بندگان است، تا خود را برای رسیدن به آن آزمون بزرگ آماده سازند و در مدت اقامت خود در آن عالم بتوانند توقعات خود را برآورده سازند و در هر شب جمعه فریاد بزنند که با آنها همکاری کنند، برزخ یعنی آن مکانی که انسانها در آن عالم جایگاه خود را می‌بینند و برای بازماندگانی که گناه انجام می‌دهند غمگین می‌شوند و اگر ثواب انجام دهند مسرور می‌شوند. آنچه در این رساله مطرح می‌شود خلاصه ای از مطالبی است، که علماء اسلام درباره برزخ مطرح کردند و استفاده که این حقیر از فرمایشات بزرگواران نموده‌ام.

فصل اول : مقدمات پژوهش

الف- اهمیت تحقیق

ب- اهداف و پیشینه تحقیق

ج- روش تحقیق

د- موانع تحقیق

ه- پرسشهای تحقیق

اهداف تمقیق

همانطوری که در پیش گفتار عرض کردیم، بشر از دیر زمان به این اندیشه بوده است که سرنوشت او به کجا می‌انجامد و او بعد از رفتن از این دنیا به کجا خواهند رفت و چه آینده در پیش روی او خواهد بود، برای پاسخ این سوال این بحث در میان دانشمندان اسلامی و غیر اسلامی از اهمیت خاصی برخوردار بوده است البته دانشمندان غیر اسلامی همانطوری که عرض شد برای پاسخ به این سؤال و اقناع افراد ساده لوح و کم خرد و برای رسیدن به اهداف سیاسی خودشان یک عده شعارهای واهی سرودند و به دلالتی واهی خود خواستند توده بشر را اقناع کنند گر چه راه بجائی نبردند، در نتیجه نه خود و نه آیندگان از آن بهره ای نبردند و نه توانستند مشکلات عقائدی بشر را حل کنند، لذا هر دلیل را که اقامه کرده اند هر یکی از دیگری سست تر و واهی ترند، که در کتب ادیان جان ناس و غیر او پر است ولی این سؤال و پاسخ های او همیشه در السنه انسانها مطرح بوده است. زرتشتیان معتقد بودند، که میان بهشت و دوزخ، برزخی وجود دارد ناسوسشیانک و رستاخیز جسمانی مردگان سبب می‌شود^۱.

آئین بودائی که ۶۰۰ سال قبل از میلاد حضرت مسیح (ع) آغاز شد، سفارشی که بودا به هنگام مرگش به رهبانان و پیروان خود می‌کند اینگونه است (ای گروه رهبانان بدانید که به دنیا آمدن و سپس پیری و بیماری و مرگ برای آدمی دردناکتر و گرانبار است اساس و مایه تمام گرفتاری و سیه روزیهای بشر تشنگی است.^۲ یهودی ها می‌گویند: هر گاه مرا بمیراند من نسبت به او امید وار و آرزومند خواهم بود، جز اینکه در پیشگاه او نسبت به راه و رسم خودم که چنین مصائب و گرفتاری ها، دست به گریبانم، تقاضای دلیل و برهان خواهم کرد و علت گرفتاریهایم را خواهم پرسید و...^۳

در تاریخ اسلام هم، از همان آغاز، بحث عالم برزخ و قیامت در اذهان و السنه مردم مطرح بوده است و دانشمندان اسلام از همان آغاز به فکر سرنوشت بشر بوده‌اند

البته در میان دانشمندان اسلامی علماء شیعه گام نخست را برای پاسخ این سؤال بشر برداشته است و رهبران اصلی مکتب تشیع جلوتر از دیگران به این بحث پرداخته است، پیشوای اول شیعه، امیر المومنین علی علیه السلام

^۱ - علی اصغر حکمت تاریخ ادیان ص ۲۶ انبشارت حکمت ۱۳۶۲

^۲ - محمد تقی شریعتی سبزواری، معاد از نگاه وحی و فلسفه، بنقل از بیان ادیان ص ۳۰.

^۳ - محمد تقی شریعتی سبزواری، معاد از نگاه وحی و فلسفه ص ۳۰.

در باره سرنوشت انسان پس از مرگ و تا رسیدن به عالم قیامت مطالب عمیقی از او بجای مانده است، سرتاسر تاریخ تشیع را وقتی انسان ورق بزند و دقت کافی را انجام دهد و از موضع حق و انصاف و وجدان بیرون نرود، بخوبی خواهد دید، که ائمه علیهم السلام هم خودوهم شاگردان ایشان، مثل جابر بن حیانها و محمد بن مسلم ها و صفوان ها و امثال آنها در هر زمان توجه خاصی به این مباحث داشته اند. در دوران غیبت صغرا و بعد از آن نیز علماء شیعه یا کتابهای مستقل نوشته اند و یا در ضمن کتابها و پاسخهایی که برای مسائل مردم از اقصی نقاط عالم می نوشتند به این گونه مسائل می پرداختند و در مناظرات علمی خود به این نکات اشاره داشته اند مثل امالی شیخ مفید و مناظرات او و اعتقادات او، و مثل مرحوم شیخ کلینی که در فروع کافی و مرحوم صدوق در من لا یحضره الفقیه و امالی، و سید مرتضی در امالی و سید رضی در حقایق التأویل و نهج البلاغه، و شیخ طوسی در تهذیب، هر کدام بابهای مستقل را در کتب مذکوره درباره عالم برزخ مطرح کرده اند.

در زمان متأخرین هم علماء زیادی مثل مرحوم مقدس اردبیلی در ارشاد الاذهان باب قبر و شهید ثانی در مسکن الفؤاد و علامه مجلسی در بحار جلد ۱ و حق الیقین و مرحوم شیخ بهائی در اربعین، حدیث ۴۰ و بسیاری از علماء دیگر که بخاطر اختصار از ذکر آنها خودداری می شود، این مباحث را از بحث های زنده زمان خود دانسته اند و به آن توجه کامل داشته اند. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و بیداری مسلمانها در سرتاسر عالم و گسترش پیدا کردن ارتباطات از قبیل رایانه و اینترنت و... این بحث از اهمیت خاصی برخوردار شده است، استکبار جهانی در راس همه آنها امریکا و اسرائیل و هم پیمانان آنها و دشمنان داخلی، و خارجی این انقلاب و اسلام که عقیده به مسائل دینی ندارند و همه چیز را وابسته به قدرت و زورمداری میدانند، شبهات بیشتر را در ابزار ارتباطی دنیا بر علیه مسائل قیامت یا بطوری مستقیم و یا غیر مستقیم مطرح کرده اند. در شبکه های اینترنت و فیلمهایی مبتذل که در دنیایی فعلی در سرتاسر جهان پخش می شود و انسانها را از تفکر کردن در عالم بعد از موت خود باز میدارد و انسانها را مست غرائز و مادیات می سازد و این نفس چموش او را چموش تر و عنان اختیار او را مسلوب تر و توجه پیدا کردن در مسائل قبر و قیامت را از جلو چشم او اجنبی تر، و لذتهای این عالم مادی را جلو چشمش پررنگ تر می سازد، خود بی خبرانی که ظلم کردن راهنر، یاری نمودن با مظلوم را ضرر سفاکی و خون خواری را عمل برتر، خود کامی و فریب انسانها از حق و عدالت را هنر برتر و تفکر کردن در عالم برزخ و قیامت را بی ثمر، و کم اهمیت جلوه می دهند، مسائل قبر و قیامت را در جامعه و سرنوشت انسانها را به این گونه مسائل ضرر، در جامعه جلوه میدهند و... این گونه یاهو گوئیها را سر میزند. بشر از اول مطلق خلق است و هر چه این بشر انجام می دهد عین واقعیت و صواب است. در چنین زمانی مطرح کردن بحث عالم قیامت

و برزخ و تبلیغ این گونه مباحث و تشویق انسانهای مؤمن و خداجو و مطرح کردن آنرا، در سرتاسر ابزار ارتباطی دنیا اعم از رسانه های صدا و سیما و رایانه ها و اینترنت ها و پاسخ دادن صحیح برای شبهات انسانهایی مغرض و یا بی اطلاع و کم اطلاع و زنده کردن یاد عالم برزخ و احوالات انسانها در آن عالم و عالم بعد از قیامت در السنه انسانها و قرار دادن این گونه مباحث را از مباحث روز اهمیت این موضوع را معین و مشخص می سازد، اگر عالم برزخ و حال برزخ نشینان در جامعه اسلامی و بشریت معین و مشخص شود و پیام آن دیار برای عازمین آن دیار بدرستی رسانده شود، احتیاجات مبرم برزخ نشینان و درک کردن حقیقت زندگی آنها و اطلاع پیدا کردن از احوال آنها برای انسانهایی دنیا نشین مهم جلوه نکند، بطوری که همکاری کردن برای اموات را یا مثل زندگی و رسیدن به زن و بچه خودو یا بالاتر از آن قرار دهند، جامعه بشریت کم کم بسوی هدایت و عالم برزخ و قیامت خواهد رفت، اما هزار افسوس جامعه بشریت و سردمداران دیکتاتوری عالم و ایادی آنها همه چیز را قدرت و زورمداری و دنیاطلبی می دانند و مردن را پایان کار می دانند و بقول عمر خیام:

بر مفرش خاک خفتگان می بینیم در زیر زمین نهفتگان می بینیم

چندان که به صحرای عدم می نگرم نا آمدگان و رفتگان می بینیم^۱

و خود را میزان ثبوت. و عدم ثبوت عالم می دانند و نابودی خود را نابودی عالم می دانند.

اهداف تمقیق

یکی از اهداف بنده بخاطر مبارزه کردن با ادبیات این نوع انسانهای مهلک بشریت و سارقین عقائد انسانها و دیگر اهمیت ذات موضوع که تعیین سرنوشت انسانها به ا و بستگی دارد وهم چنین پاسخ به سؤالات ذهن خودم و نسل جوان، که نسبت به عالم بعد از مرگ خود می اندیشند، پاسخ قانع کننده را داده باشم و تا حد توان حال برزخ نشینان و احتیاجات آنها و توقع آنها از بازماندگان را معلوم کرده باشم، شاید ران ملخ، تحفه سلیمان برای خود و انسانهایی طالب حق و عالم قیامت باشد انشاء الله.

روش تمقیق

شیوه جمع آوری مطالب این پایان نامه این گونه بوده است که ابتدا در اطراف هر بخش از مطالب مطالعه صورت می گرفت، سپس مطالب، جمع آوری و آنگاه او را در چینش خاص قرار می دادیم، ابتداء چکیده مطالب را یادداشت و سپس در اطراف جزئیات آن تحقیق صورت می گرفت، مثلا در مورد سوال قبر ابتداء، و فروزی در

نظر گرفته می‌شود و آنگاه در مورد جزئیات آن مطالعه کرد و مطالب را یادداشت و سپس ترتیب بندی می‌کردیم
مثلا سؤال قبر:

- ۱- اهمیت سؤال قبر و اثبات آن.
- ۲- از که سؤال می‌کنند؟
- ۳- از چه سؤال می‌کنند؟
- ۴- که سؤال می‌کند؟
- ۵- فوائد سؤال چیست؟
- ۶- آیا سؤال قبر همگانی است؟
- ۷- تفاوت سوال قبر با سؤال در دنیا چیست؟

موانع و محدودیت های تحقیق

در مسیر تحقیق این جزوه موانع و محدودیت هائی وجود داشت که بعضی خیلی مهم و بعضی هم کم اهمیت ولی وقت گیر بود، اما آنهائی که هم مهم و هم وقت گیر بود، یکی ضعف مالی و نداشتن امکانات بود، در این دو سال اخیر شاید بعضی موقع دو ماه پشت سر هم در هر سال دنبال خانه استیجاری بودم خیلی بزحمت پیدا می‌کردم، زیرا نه پول رهن به حد ما یحتاج وجود داشت و نه توانائی کرایه خانه بخاطر اقساط وام یکی دیگر مسائل افغانستان و اشغال آن کشور توسط غریبها و متحدین آنها بود، که اکثر فامیلین بنده زیر بمباران جنگ قرار داشت و وضعیتی که برای آن مردم وجود داشت، همه چیز را برایم سخت کرده بود، اصلا زیر درس که می‌رفتم درس را متوجه نبودم و بدرستی نمی‌فهمیدم. اما آن موانع که خیلی مهم نبود ولی وقت گیر بود یکی مساله تبلیغ بود، بنده حدود هشت سال است که تبلیغ مردم می‌روم و حدود پنج سال است که در استان لرستان مشغول تبلیغ هستم الحمدالله تا بحال با کمک خداوند و عنایت اهل بیت و با همکاری مردم چهار تا مسجد ساخته‌ام که سه تا مسجد تا بحال تمام و یکی در حال نیمه تمام است، یکی در بخش چگینی از توابع شهرستان خرم آباد، روستای چم داود، یکی در روستای محمود آباد از توابع شهرستان پل دختر، یکی در روستای دیمان‌دول از توابع شهرستان نور آباد، یکی در روستای فتح آباد از توابع شهرستان نورآباد. البته در ضمن فعالیت های مسجدسازی فعالیت های دیگر نیز در شهرستان نورآباد داشتم در سال ۱۳۸۱ در اداره آموزش و پرورش شهرستان نورآباد مبلغ نمونه شناخته شدم البته بنده مبلغ رسمی نیستم در طول سال چندین نوبت تبلیغ می‌روم، یکی دیگر از محدودیتهای تدوین این پایان نامه دسترسی نداشتن به امکانات کتاب بود کتابخانه که تمام کتب را در اختیار

انسان قرار میدهند یکسری شرائط و مقررات را ارائه می‌دادند، که شامل ما نمی‌شود کتابخانه که کتاب را در اختیار ما قرار میدهند بعضی کتاب موجود نیست و یا اگر موجودات است دورانی است که همه را در اختیار قرار نمی‌دهند و یا بعضاً کتاب مورد نظر در اختیار طلبه دیگر قرار دارد دست رسی پیدا نمی‌کردیم. یکی از موانع تحقیق همزمان با تدوین این پایان نامه تخریب روایات کتاب حق یقین علامه مجلسی را نیز شروع کردم همزمان با اتمام این پایان نامه تخریب آن هم تمام شد مجموعه‌اینها تا حد زیادی وقتی بنده را گرفت و سبب شد که این جزوه تا حد تکمیل بطول انجامد.

پرسشهای تمقیق

در این جزوه می‌توان پاسخ چند تا سؤال را داد که دو سؤال اصلی و بقیه فرعی می‌باشد.

سؤال اصلی:

- ۱- آیا بعد از موت و رفتن از این دنیا عالم برزخ وجود دارد و انسان دنیای دیگری بنام برزخ را می‌بیند و در آن تا رسیدن به قیامت زندگی می‌کند؟
 - ۲- بر فرضی وجود چنین عالمی، آن عالم در کجا قرار دارد؟
 - ۳- بر فرض چنین عالمی و زندگی انسانها در آن عالم، آیا انسانها در آن عالم چه صورت و قیافه‌ای دارند آیا روح محض هستند و یا در قالب تناسخ بسر می‌برند یا آنکه جسم مثالی دارند؟
 - ۴- در صورتی که عالم برزخ عالم دنیوی و انسانها جسم مثالی دارند آیا انسانها در آن عالم زندگی و حیات دارند و یا در بین هوش و خاموش بسر می‌برند؟
 - ۵- آیا بین انسانهایی که در برزخ و انسانهایی که در دنیا زندگی می‌کنند ارتباط وجود دارد، و آنها از انسانهای دنیوی و انسانهای دنیوی از آنها توقع همکاری دارند؟
 - ۶- آیا کمک‌های انسانها برای اموات سود بخش است، و آیا عدم همکاری برای آنها ضرر برای بازماندگان و متوفا خواهد بود؟
 - ۷- تفاوت‌های حیات برزخی با حیات دنیوی و با حیات بعد از عالم قیامت چیست؟
- نخست برای پاسخ دادن به سؤالات مذکور کلمه برزخ را در فصل بعد از نظر لغت و اصطلاح بررسی و سپس درباره اثبات برزخ از منظر قرآن و حدیث و عقل و ادیان دیگران خواهیم پرداخت.

فصل دوم: **تعریف برزخ**

تعریف لغوی

تعریف اصطلاحی

برزخ در کلمات اهل لغت

۱- علامه طریحی (ره) واژه برزخ را این گونه معنا می‌کند:

(البرزخ الحاجز بین الشئین: و البرزخ فی قوله (علیه السلام) تخاف علیکم هول البرزخ هو بین الدنیا و الآخرة، من وقت الموت الی البعث، فمن مات فقد دخل البرزخ. و منه الحدیث کلکم فی الجنة و لکنی والله اتخوف علیکم فی البرزخ فقلت: و ما البرزخ؟ قال: القبر منذ موته الی یوم القیامه)

برزخ در لغت به معنای چیزی است که حائل بین دو شئی باشد و مراد از آن در قول ائمه (ع) که فرمودند: (می‌ترسم بر شما از برزخ) ما بین دنیا و آخرت است، از وقت مردن تا روز قیامت، هر کس از دنیا رفت وارد برزخ می‌شود. و همین معنا را در حدیث دیگر نیز چنین فرمود: همه شما در بهشت قرار دارید و لکن بر شما در برزخ خوف دارم، عرض شد که برزخ چیست؟ فرمود: قبری از هنگام موت تا روز قیامت:

۲- راغب اصفهانی همین معنا را مورد تاکید قرار داده می‌گوید:

البرزخ الحاجز و الحد بین الشئین (بعد می‌گوید) و البرزخ فی القیامه الحائل بین الانسان و بین بلوغ المنازل الرقیعه فی الآخرة، و ذلك اشاره الی عقبه المذكوره ما فی قوله عزّ و جلّ: (فلا اقتحم العقبه)^۱

و قوله تعالی: (و من ورائهم برزخ الی یوم یبعثون)^۲ و تلك العقبه موانع، من احوال، لا یصل الیها الا الصالحون)

(کلمه برزخ) به معنای آن چیزی است که حد و مرز باشد بین دو چیز و مراد از آن در قیامت، آن چیزی است که حائل بین انسان و عالم قیامت و رسیدن به درجه‌ای اعلاء در قیامت باشد و این اشاره است به آن چیزی که در قرآن مقدس از آن به عنوان عقبه نام برده شده است که خداوند فرمود شما حاضر نیستید که در عقبه‌ای تن در دهید، بعد در آیه دیگری به عنوان توییح فرمود، بعد از مردن جایگاه شان برزخ است تا اینکه مبعوث بشوند، بعد راغب اضافه کرده است: این عقبه یک مانع برای انسانها به وجود می‌آورد که هیچ کس از آن گذر نمی‌کند مگر صالحون.^۳

۳- جوهری و محمد بن ابی بکر عبد القاهر رازی همین معنا را با یک مقدار توضیح بیشتر مورد تأکید قرار

داده می‌گوید:

۱- علامه طریحی، مجمع البحرین ج ۱ و ۲ ص ۴۰۳. طبع مکتبه مرتضویه چاپ دوم ۱۳۶۲.

۲- سوره بلد آیه ۱۱

۳- مؤمنون ۹۹-۱۰۰

۴- راغب اصفهانی مفردات طبع قدیم ص ۴۱